

Sobre un ús de l'adverbi «mai»

Albert Jané

L'adverbi *mai* és un d'aquells mots (com *res*, *gens*, *cap*, *ningú*, *enlloc* i *tampoc*) que no tenen pròpiament valor negatiu i que s'usen molt habitualment en oracions negatives:

- [1] No té mai pressa.
- [2] Es veu que no es renta mai.
- [3] No crec que ho sàpiga mai.
- [4] Ho feien sense que mai els passés pel cap de demanar permís.

Quan *mai* (o algun d'aquells altres mots) va al davant del verb, hi ha una forta tendència a ometre el mot negatiu *no*, omisió considerada tradicionalment no admissible, encara que Fabra, en la seva última gramàtica (1956), va atenuar l'obligació d'aquest reforç, però va establir que proposicions com les dels exemples [7] i [8] són preferibles a les de [5] i [6]:

- [5] Mai viuràs tan bé com ara.
- [6] Mai havia vist una cosa semblant.
- [7] Mai no viuràs tan bé com ara.
- [8] Mai no havia vist una cosa semblant.

De fet, en molts casos, el caient artificiosament atribuïble a algunes d'aquestes construccions en què no s'ha volgut prescindir del reforç negatiu del mot *no* prové, en realitat, de la col·locació poc adequada del mot *mai* al davant del verb. Els exemples següents són prou eloqüents:

- [9] L'escombriaire mai no truca (títol d'un relat del col·lectiu Ofèlia Dracs).
- [10] L'escombriaire no truca mai.
- [11] Ell mai no ho faria (eslògan d'una campanya contra l'abandonament de gossos).
- [12] Ell no ho faria mai.

El reforç amb la partícula *no* (o, també, amb la preposició *sense*) s'explica perquè, com hem dit, no es tracta d'un mot de valor pròpiament negatiu. Efectivament, *mai* conserva el seu primitiu valor afirmatiu en les oracions interrogatives, condicionals, exclamatives i dubitatives.

- [13] Havíeu vist mai una cosa semblant?

[14] Si mai ho torna a fer, ja et dic jo que se'n penedirà.

[15] Qui es podia mai imaginar una cosa com aquesta!

[16] Dubto que hagi passat mai un fet així.

Hi ha encara un altre cas en què *mai* no té valor negatiu, com indica Fabra, per mitjà d'un simple exemple, en la seva gramàtica del 1917 (3a ed., p. 108):

[17] És l'home més extraordinari que hagi vist mai.

De fet, és el mateix exemple que trobem en els exercicis del primer capítol, dedicat a l'omissió indeguda de la partícula *no*, del seu tractat *Les principals faltes de gramàtica*, publicat l'any 1925 a la Col·lecció Popular Barcino. I aquesta és tota la informació que hem sabut trobar sobre aquesta construcció en tractats gramaticals i diccionaris (sense que vulguem dir, naturalment, que hàgim fet un escorcoll exhaustiu).

Tot això ve a tomb perquè actualment és molt freqüent l'ús d'aquestes construccions amb el verb en una forma d'indicatiu i, fins i tot, amb el reforç, no solament innecessari sinó del tot inadequat, de la partícula *no*, cosa que dona a la frase un caient gosaríem dir una mica grotesc. Cal convenir que és paradoxal que al costat dels qui han decidit, sobiranament, prescindir d'una manera sistemàtica de la partícula *no* com a reforç de *mai* (i de *res*, *gens*, *ningú*, *enlloc*, etc.), potser (no pas segur) basant-se en la lleu tolerància manifestada per Fabra, hi hagi els qui (que sovint són els mateixos) decideixen usar d'aquest reforç justament quan no és procedent:

[18] Però entre tots els fòssils s'ha trobat el crani més complet que mai no ha donat el registre fòssil fins ara a tot el món (*Avui*, 11.I.01, p. V).

Se suposa que on diu *que mai no ha donat* cal llegir *que mai hagi donat*,

és a dir, que sí que el registre fòssil ha donat aquest crani tan complet.

No es tracta pas d'un exemple escadusser. Tenim anotats una bona colla d'exemples més d'aquesta incorrecció gramatical tan singular:

[19] La metralladora més bonica que mai cap dels seus companys no havia tingut (D.R. Hugues, *Munta el cavall rosa*, trad. G. Beltran, p. 79).

[20] Em pensava que Sen era el paio més llest que mai no s'havia deixat caure per la reserva del North Shore (o.c., p. 86).

[21] Topar-se amb Johnny el dia mateix en què aquest havia sortit de la garjola, havia estat la millor cosa que mai no li havia passat (Lionel White, *Cop mestre*, trad. Carles Alier, p. 23).

[22] És la cosa més important que mai no ha estat plantejada (o.c., p. 33).

[23] Aquest carrer neix a la baldana d'un dels turons més costeruts que mai no he vist (Donald E. Wastlake, *Temps de matar*, trad. Josep M. Verger, p. 93).

[24] L'entrada constituïa la més espantosa exhibició de cromats que mai no havia vist enlloc (James Hadley Chase, *Senyora, aquí teniu el vostre taüt*, trad. Antoni Pigrau, p. 23).

[25] ... la germana més dolça i estimada que mai no hagi tingut cap noia (Agatha Christie, *La mort de lord Edgware*, trad. E. Rimbau, p. 191).

[26] Va ser la batalla més crua que mai no hagin vist uns ulls humans (David Vilaseca, *Marco Polo i el llibre de meravelles*, p. 70).

[27] ... fins que va esdevenir la colla de bandolers més culta i filosòfica que mai no havia existit (Margaret Mahy, *El segrest de la bibliotecària*, p. 23).

[28] Amb l'equip que la fundació havia posat a la seva disposició, es va llençar a l'empresa més ambiciosa que mai no hagués pogut somiar (Ofèlia Dracs, *Essa efa*, p. 61).

[29] És l'espectacle més insòlit que mai no he presenciat (Tome i Janry, *La revifalla de Z*, trad. Alfred Sala, p. 6).

[30] Ran-Tan-Plan! El gos més estúpid que mai no ha existit (Morris i Goscinny, *Els Dalton van al Canadà*, trad. Víctor Mora, p. 5).

[31] Era la narració en primera persona més atterridora que mai no havia llegit (Isidor Cònsul, *Cinc estacions*, p. 186).

Molt sovint, aquesta construcció, si bé sense la indeguda partícula negativa, apareix amb el verb en indicatiu:

- [32] Vam pujar a una torre, i se'm va obrir al davant un dels espectacles més bells i alhora aterridors que mai he pogut veure (Alred Bosch, *L'Atlas furtiu*, p. 37).
- [33] Les va gratar i fregar, les va estirar, adobar i assecar fins que va fer-ne les vitel·les més fines que mai havíem vist (o.c., p. 47).
- [34] De fet, jo crec que els seus autoretrats figuren entre els millors que mai s'han pintat aquest segle (Àlex Susanna, *Quadern de Fornells*, p. 50).
- [35] I en només deu anys realitza la més gran aportació de paisatges urbans que mai un pintor havia fet d'ençà de la mort de Canaletto el 1768! (o.c., p. 82).
- [36] A banda de ser la paraula més llarga que mai va escriure Shakespeare, aquest derivat macarrònic del llatí medieval... (Màrius Serra, *AblanatalBA*, p. 89).
- [37] Per primera vegada vaig veure els seus ulls blaus estranyament lluminosos, els ulls més clars i alhora més bondadosos que he vist mai en una persona... (Stefan Zweig, *El món d'ahir*, trad. J. Fontcuberta, p. 253).
- [38] Són potser els ulls més vius que he vist mai en un músic (o.c., p. 454).
- [39] Però en Lunn era un dels millors científics innats que he conegut mai (P.D. James, *No és feina de dones*, trad. Joan Mateu, p. 211).
- [40] Hegel col·loca Shakespeare en el millor passatge sobre representació shakespeariana que hom ha escrit mai fins avui (Harold Bloom, *El Cànon Occidental*, trad. Lluís Comes, p. 81).
- [41] També la mandíbula i les dents eren les més poderoses que he vist mai en animals així (Miquel de Palol, *Contes per vells adolescents*, p. 29).
- [42] ... creieu-me, jove, era el cant més deliciós que he sentit mai (o.c., p. 120).
- [43] Va dir que vostè només tenia una debilitat, que era l'home més rata que havia conegut mai (John Godey, *Els tres mons de Johnny el Benplantat*, trad. Mireia Porta, p. 37).
- [44] La cosa més extraordinària que has sentit mai (Agatha Christie, *Un cadàver a la biblioteca*, trad. Gonçal Oliveros, p. 11).
- [45] M'escrivi el ludolingüista mataroní Toni Civit, autor del quadrat màgic més gran que mai s'ha fabricat en català... (Avui, 29.XI.01, p. VIII).

Com veiem, l'ús de les formes d'indicatiu en aquestes construccions és avui freqüentíssim, però entenem que

no és pas pertinent. Hi ha, en l'acció que s'expressa per mitjà d'aquestes oracions, una idea o actitud subjectiva que comporta l'ús del subjuntiu, i, ben mirat, no és pas gens estrany que, posats a usar l'indicatiu, molts no resisteixin la temptació de reforçar l'adverbi *mai* amb la partícula negativa *no*, sense adonar-se de la incongruència del resultat obtingut. Creiem que pot ésser aclaridor de comparar dues construccions com *No crec que s'hagi vist mai un gos més fidel* i *És el gos més fidel que s'hagi vist mai*. Però no gosaríem pas fer una afirmació categòrica sense un bon suport textual. És veritat, i no ho silenciarem pas, que en la ploma dels grans escriptors que creiem pertinent d'aduir apareix també algun cop una d'aquestes construccions amb el verb en indicatiu (en tenim anotat un exemple de Josep M. de Sagarra i un altre de Carles Riba), però es tracta, certament, de meres excepcions a un ús que era general en els millors dels nostres escriptors i que persisteix en els escriptors actuals més rigorosos i exigents. A més, doncs, de l'exemple, tan significatiu, de Fabra ja citat, podem aduir els que transcrivim a continuació, els quals creiem que acrediten plenament l'ús canònic del subjuntiu en aquesta construcció de què ens ocupem:

- [46] Bé seria tengut per lo més vil e abatut cavaller que jamés en lo món fos nat e per a nàixer (Joanot Martorell i M.J. de Galba, *Tirant lo Blanc*, vol. II, p. 12).
- [47] ... dient ab senyals e per escrit que això era fet ab lo major ordre e subtil anuència que jamés ells haguessin vist (o.c., p. 67).
- [48] ... me fa estar admirat, per ésser vós la més discreta donzella que io jamés haja conegut (o.c., vol. II, p. 235).
- [49] ... vessava la xerramenta més saborosa i divertida que s'hagi sentit mai a la platja (Joaquim Ruyra, *Jacobé i altres narracions*, p. 27).
- [50] ... unitarisme espanyol, segurament el de més accentuat unitarisme que mai hi hagi hagut en la vida del nostre poble (Antoni Rovira i Virgili, *Els darrers dies de la Catalunya republicana*, p. 63).
- [51] Aquest èxode serà el més gran que mai s'hagi vist en la nostra història (o.c., p. 187).
- [52] Avui i per escrit repeteixo: una de les més noblement folles empreses a què un poble, si es vol la minoria dirigent d'un poble, s'hagi mai llançat (Carles Riba, prefaci a la segona edició del DGLC, de Pompeu Fabra, p. XI).

- [53] ... i més escrupolosament servida pels cinc sentits (si és que només són cinc) que mai hagi estat obligada a la poesia (Carles Riba, *Clàssics moderns*, p. 182).
- [54] ... i llavors l'estar cara a cara més tens i més serè que jo hagi mai conegut (o.c., p. 224).
- [55] Era un dels homes més intel·ligents i més originals que mai hagi conegut (Josep M. de Sagarra, *L'aperitiu*, vol. I, p. 22).
- [56] És de les dones més comprensives que mai hagi conegut (o.c., vol. I, p. 209).
- [57] Càceres té el barri medieval més complet que hagi vist mai (o.c., vol. II, p. 28).
- [58] Era en un asil en el qual la pompa i l'emoció es diluïen dintre les rimes castellanques més tronades i més buides que s'hagin escrit mai (o.c., vol. II, p. 91).
- [59] ... el gloriós Beby Frediani, que ha fet immortal el jaqué més patètic, més ple de desllorigada fantasia que s'hagi vist mai (o.c., vol. II, p. 249).
- [60] La catedral és una de les més nobles catedrals que mai hagi vist (Ferran Soldevila, *Al llarg de la meua vida*, p. 91).
- [61] Hem passat el matí al Pujol de Muntanya. És la masia més típica, més bonica que hagi vist mai (Marià Manent, *El vel de Maia*, p. 34).
- [62] Al matí mengem pa de pagès amb mel i mantega: una de les millors coses que hagi menjat mai (o.c., p. 188).
- [63] I per l'Escombreta, proferidora dels espinguets més aguts que mai s'hagin llençat de llarg a llarg de la costa (Salvador Espriu, *Primera història d'Esther*, 1a ed., p. 79).
- [64] Recordo que una de les notícies més impressionants que jo hagi llegit mai en un diari, amb la terrible veracitat animal de la redacció d'accidents, fou en un d'anglès del vespre (Joan Triadó, *La literatura catalana i el poble*, p. 30).
- [65] És clar que sí: el més fastigós gat de teulada que hagi conegut mai (J. Sarsanedas, *Contes 1947-1969*, p. 68).
- [66] Les seves tasses i els seus plats eren els més blancs que jo hagués vist mai (o.c., p. 117).
- [67] Coromines és el coneixedor més profund, extens i fiable que hi hagi hagut mai de tots els aspectes i de totes les èpoques de la llengua catalana (Joan Solà, *Necrologia de Joan Coromines i Vigneaux*, dins «Estudis Romànics», vol. XXII, p. 347).

Com es pot comprovar, la col·locació de l'adverbi *mai* és lliure: abans del verb [53], [55], entre l'auxiliar i el participi, [52], [54], després del conjunt verbal [57] i [62]. ♦